

11. Уводский Н. О религиозно-нравственном просвещении народа и о преимущественном значении в этом деле внебогослужебных собеседований пастырей с прихожанами / Н. Уводский // Волынские Епархиальные Ведомости. – 1883. – № 32. – Часть неофициальная. – С. 969–982.

12. Устав Братства имени князей Острожских под покровом преподобного князя Феодора. – Почаев : Типография Почаево-Успенской Лавры, 1909. – 21 с.

РЕЗЮМЕ

И. Б. Тымочко. Воскресные народные чтения как организационная форма просветительской деятельности православных братств Волыни (вторая половина XIX – начало XX в.).

В статье, используя конкретный историко-педагогический материал, предложено анализ процесса реализации культурно-образовательных традиций Волыни при содействии православных братств, в частности, использования ими при этом одной из форм организации просветительской деятельности – народных воскресных чтений, бесед.

Ключевые слова: православные братства, духовное просвещение, христианские ценности, воскресные народные чтения.

SUMMARY

I. Tymochko. Sunday folk readings as organizing form of educational activity of orthodox brotherhoods in Volyn in the sec. half of 19 – beg. of 20 century.

The article is an attempt to trace and analyze the process of realization of culture-educational traditions in Volyn' with the promotion of orthodox brotherhoods, particularly the usage of one of the forms of organization of orthodox activity – Sunday folk readings and talks.

Key words: orthodox brotherhoods, spiritual enlightenment, Christian values, Sunday folk readings.

УДК 37.091.4.015.311

А. В. Ткаченко

Полтавський національний педагогічний університет

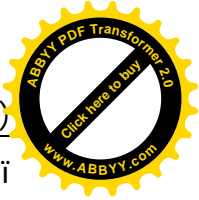
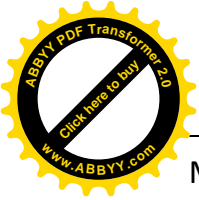
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИХОВАНЦІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАВДАННЯ ТРУДОВОГО ДИТЯЧОГО КОРПУСУ

А. С. МАКАРЕНКА

На підставі аналізу широкого кола маловідомих архівних джерел розкрито особливості організації умов для професійного розвитку вихованців інтернатних закладів Харківського округу у складі створеного і керованого А. С. Макаренком Трудового дитячого корпусу (1927–1928 рр.). Проаналізовано динаміку поглядів А. С. Макаренка щодо необхідності спеціально організованого професійного навчання в межах інтернатного закладу.

Ключові слова: педагогічна спадщина А. С. Макаренка, Трудовий дитячий корпус Харківського округу, професіогенез особистості, професійний розвиток вихованців.

Постановка проблеми. В історії педагогічних пошуків А. С. Макаренка є етап, роль якого як фактора становлення теоретичних поглядів та апробації винайдених практичних форм тривалий час залишається майже недослідженою.

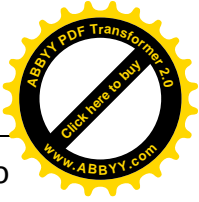
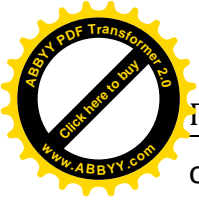
Можливість поширення створеної в колонії імені Максима Горького виховної системи на ширшому ґрунті всього Харківського округу, що пов'язана зі створенням у 1927 р. трудового дитячого корпусу, не лише дозволила А. С. Макаренку оцінити ступінь універсальності своїх педагогічних відкриттів, але й багато в чому вплинула на його становлення як педагога-теоретика. Ми можемо припустити, що певних змін здобули і уявлення педагога щодо місця професійного розвитку особистості в загальновиховному контексті. Незважаючи на фрагментарність наявних архівних свідчень, з'явилася змога простежити багатогранність історико-педагогічного спадку такої унікальної освітньої інституції, якою був Трудовий дитячий корпус Харківського округу (ТДК).

Аналіз актуальних досліджень. Перші згадки про ТДК з'являються у біографічній макаренкіані ще у 50-х роках минулого століття у дослідженнях Ю. Лукіна, Н. Морозової і М. Ніжинського. Тут помітно проглядає позиція авторів – зосередитися лише на «тріумфальних» епізодах педагогічної біографії А. С. Макаренка, а оскільки ідея трудкорпусу, як відомо, не дістала свого логічного розвитку і завершення, її не піддавали ретельному фактологічному аналізу, незважаючи на публікацію кількох відповідних документів у зібраннях творів видатного педагога. У 1960 р. вийшли спогади двох безпосередніх працівників ТДК – української письменниці, а у 20-х роках випускниці Харківського інституту народної освіти, О. І. Іваненко і колишнього соратника А. С. Макаренка, агронома горьківської колонії, М. Е. Фере, які пролили певне світло на історію і зміст діяльності корпусу. Лише у 60-ті роки першим із біографів А. С. Макаренка предметно звернув увагу на долю трудкорпусу, зробивши це в контексті конфлікту А. С. Макаренка з офіційною педагогікою, Є. Балабанович.

Найґрунтовнішу спробу систематичного викладу історії ТДК робить у 1976 р. А. А. Фролов, залучаючи до цього майже всю напрацьовану на той час джерельну базу: листування А. С. Макаренка з М. Горьким і майбутньою дружиною Г. С. Салько, спогади М. Фере, неопубліковані матеріали архівів. У ті самі роки з'являється перша і досить несподівана для вітчизняної макаренкознавчої традиції оцінка двома вченими із Львова (Ф. Науменко і І. Козуб) ідеї масового перевиховання неповнолітніх як «педагогічної ілюзії» А. С. Макаренка.

80-ті роки збагатили науковий обіг комплексом нових архівних знахідок, аналіз яких уможливив більш кваліфіковані спроби створення історії ТДК (Л. Попова і М. Окса). Частина епістолярного спадку А. С. Макаренка, яка за заповітом дружини 30 років після її смерті залишалася недоступною для дослідників, на початку 1993 р. збагатила історію трудового корпусу досить яскравими матеріалами – оцінками самого А. С. Макаренка. Останніми роками вийшла лише одна помітна праця, що зачіпає деякі аспекти вказаної теми, – книга С. Карпенчук і М. Окси «На зорі макаренкознавства».

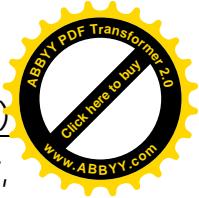
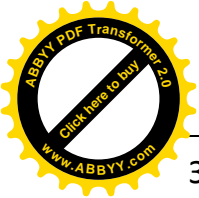
Лабораторія Макаренко-Referat Марбурзького університету (ФРН), не маючи окремого дослідження ТДК, все ж таки оприлюднила кілька цікавих документів в

окремих збірках матеріалів: «Турбота, контроль, втручання», «До Харкова або до Запоріжжя?», «Ваша ніжність – страшена сила» і «Полтавська трудова колонія ім. М. Горького». Деякі маловідомі факти наводить керівник лабораторії Г. Хілліг у книзі «Поблякли обличчя, забуті люди: 28 портретів «друзів» і «ворогів» А. С. Макаренка». Однак доробок марбурзької лабораторії в умовах ідеологічної і політичної конфронтації десятиліттями був майже недоступний східним дослідникам і тому суттєво не вплинув на вітчизняну макаренкіану.

Мета статті. Зміст накопиченого фактичного матеріалу дає можливість вирішити кілька важливих щодо аналізу професіогенетичної складової педагогічної спадщини А. С. Макаренка дослідницьких завдань: визначити роль даного етапу діяльності А. С. Макаренка у трансформації його поглядів на проблему професійного розвитку як фактора успішної соціалізації особистості; охарактеризувати місце, яке посідала проблема забезпечення професійного розвитку вихованців інтернатних закладів серед педагогічних цілей та у структурі практичної діяльності керованого А. С. Макаренком Трудового дитячого корпусу; виокремити головні напрями організації професіогенезу підлітків в інтернатних і позаінтернатних умовах; проаналізувати ступінь альтернативності ініційованих А. С. Макаренком форм підготовки вихованців дитячих установ до професійного життя у загальноприйнятій на той час практиці.

Виклад основного матеріалу. Ідея створення надпотужних інтернатних закладів для масового виховання і перевиховання неповнолітніх уперше оприлюднюється А. С. Макаренком у 1925 році. Як відомо, 8 серпня, з огляду на безперечні виховні успіхи колонії ім. М. Горького, він звертається до Головоцвуху НКО УСРР із пропозицією: усе перевиховання правопорушників для України або принаймні для Харківської області зосередити в одній трудовій колонії, яка має набути форми великої сільської або промислової виробничої комуні з повним самоврядуванням. Організацію запропонованої установи А. С. Макаренко просив довірити йому і колективу горьківської колонії [3, 40–44]. Усе, що відбулося потім було реакцією освітніх й адміністративних органів на цю пропозицію: у травні 1926 р. Полтавську Трудову колонію ім. М. Горького було переведено під Харків і набагато збільшено, досвід її педагогічної роботи планувалося використати на теренах усього столичного Харківського округу. Невдовзі, восени цього ж року, виступаючи на Першій всеукраїнській конференції дитячих містечок і колоній в Одесі, А. С. Макаренко виходить з ідеєю Всеукраїнської дитячої трудової армії й отримує від НКО пропозицію організувати як досвід 1-й дитячий корпус з усіх інтернатів Харківського округу [4, 27]. 11 липня 1927 р. президія Харківського окрвиконкому призначає А. С. Макаренка «на інспектора всіх без винятку дитячих будинків». Таким чином, педагог опиняється у досить несприятливій ситуації – він стає керівником не однієї потужної колонії, а розкиданих по всій території округу 23 дитячих інтернатних закладів: 10 колоній (імені М. Горького, Комарівської, Ржавецької,

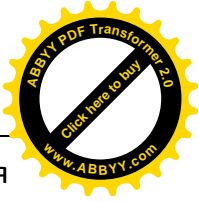
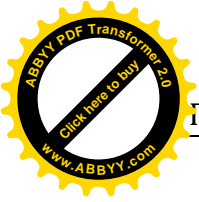
Зеленогайської, Гіївської, Будянської, Деркачівської, Брусилівської, Пересічанської, Лозівської), 4 дитмістечок (Охтирського, Богодухівського, Валківського, Вовчанського), 4 дитбудинків (Отраденського, Єврейського, Польського, Вовчанського), Окружного колектора-розподільника, Зміївського реформаторіума і 3 гуртожитків робітничих підлітків.

Згодом А. С. Макаренко створює головні проектні і статутні документи трудового корпусу: «Проект організації трудового дитячого корпусу Харківського округу», «Статут Дитячого трудового корпусу Харківського округу», «Штати Управління», «Статут управління дитячими шкільно-трудовами колоніями», «Положення про відпуск коштів на утримання закладів Трудового дитячого корпусу». Для керівництва трудкорпусом створюється спеціальний орган – Управління дитячими установами (УДУ), яке в подальшому на офіційному рівні майже повністю заміняє назву Трудовий дитячий корпус. Протягом семи наступних місяців А. С. Макаренко у надзвичайно напруженій боротьбі з численними бюрократичними перепонами, людськими амбіціями, некомпетентністю й безгосподарністю чиновників намагається втілити головні засади свого проекту. Але у середині лютого 1928 р. у межах окружної кампанії заміщення комуністами і робітниками з виробництва керівних посад А. С. Макаренко, не встигнувши по суті втілити жодну із своїх ініціатив, рішенням окрвиконкому усувається від керівництва трудкорпусом. Незабаром і саме управління дитустановами було ліквідоване. Незважаючи на це, Трудовий дитячий корпус залишився в історії вітчизняної освіти як унікальний освітній феномен, вивчення якого покликане допомогти зрозуміти складні педагогічні проблеми не лише нашого минулого, але й сьогодення.

Важко собі уявити, що А. С. Макаренко, проектуючи екстраполяцію апробованої емпіричним досвідом колонії імені М. Горького педагогічної системи, не відштовхувався від таких вихідних концептуальних положень, як мета і завдання виховання. Загальна педагогічна мета трудкорпусу, як і принципова мета керованих А. С. Макаренко виховних закладів, неодноразово ним декларована, полягала у так званому виховному мінімумі: дисциплінованість, працездатність, чесність і політична свідомість. Уже сам цей мінімум, який, на думку А. С. Макаренка, «відкриває широкі простори по всіх напрямках», насамперед закладає надзвичайно важливі і необхідні підвалини подальшого професійного розвитку особистості. По суті дисциплінованість, працездатність і чесність є базові виховні імперативи у царині професіогенезу людини.

У контексті цієї головної виховної мети можна виділити принаймні чотири напрями практичної діяльності ТДК, що можуть розглядатися як умови цілеспрямованого забезпечення основ подальшого професійного розвитку вихованців:

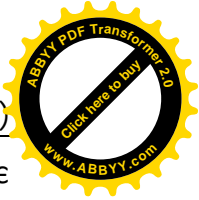
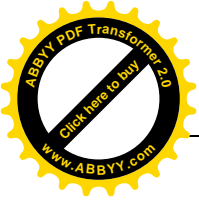
1. Залучення підлітків до трудових процесів.
2. Система загального і професійного навчання в межах закладу.

3. Розв'язання проблеми випуску (працевлаштування або направлення до професійних навчальних закладів) і подальше патрунування випускників.

Дитячі колонії і містечка Харківського округу, як й інші подібні установи у Радянському Союзі, за своїм формальним статусом уважалися трудовими закладами. Але ще у листі до Головоцвуху А. С. Макаренку зазначав, що «карликові господарства колоній, прикрашені трьома–чотирма ремісничими майстернями, являють прямо жахливий фон певно дрібнобуржуазного відтінку». Тому він пропонував замінити дрібні виховні підприємства потужними осередками виховання, «капіталістично» організованими і побудованими на економії і точному витрачання особистих і матеріальних сил в умовах великого виробництва і складного комунального побуту. А. С. Макаренку рішуче заперечував дрібноремісничий і дрібноселянський тип господарства у дитячій установі, а пропонував поступовий розвиток до рівня комбінату кількох виробництв фабричного типу. Саме робота на подібних комбінатах, на його думку, спроможна дати розвиток різноманітним силам і здібностям вихованців [3, 42]. Систематична включеність у різноманітні за змістом і формою трудові процеси становить необхідну стартову умову успішного професіогенезу, своєрідний мотиваційний базис, що дозволяє не лише самоідентифікуватися у багатоликому світі праці, але й спроектувати шляхи опанування обраної професійної реальності.

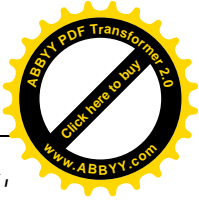
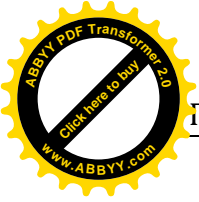
В умовах системи інтернатних закладів 20-х років дитяче господарство завжди виступало, з одного боку красномовним показником загального розвитку і добробуту установи, а з другого – було джерелом постійних протиріч, непорозумінь і важких запитань. У своєму проекті трудкорпусу А. С. Макаренку з самого початку спирався на ідею вільної підприємницької ініціативи і самооплатності. Усе це відображено у головних його програмних документах. У «Проекті організації трудового дитячого корпусу Харківського округу» він відстоював право відкривати виробничі і торгівельні підприємства, організовувати артілі і комуни, підписувати векселі і кредитуватися у банках, орендувати майно і продавати його [3, 59]. Однак окружні адміністративні і фінансові органи із самого початку пішли шляхом обмеження підприємницької ініціативи управління дитустановами. А. С. Макаренку відмовили у багатьох принципових моментах його економічної програми, насамперед у фінансовій самостійності. Крім того, дитячі установи не були позбавлені орендної плати за надлишки землі і промислове обладнання, потерпали від державної монополії на певні види виробничої діяльності, страждали від свавілля фінансових закладів, не мали достатньо кваліфікованих кадрів інструкторів виробничих майстерень та ін. Але найважливіше те, що, будучи позбавленим головних економічних засад, макаренківський проект, таким чином, ставав по суті безперспективним. В умовах неможливості розвивати виробництво як в окремих колоніях, так і у межах усього корпусу зникала і запроєктована А. С. Макаренком можливість урізноманітнювати види праці, а отже і залучати підлітків до них.

Організація загального і професійного навчання вихованців трудкорпусу є однією із найцікавіших, і разом з тим найскладніших проблем. За браком інформації ми досі не можемо точно відповісти на кілька питань щодо професійно-освітньої практики Управління дитустановами. Спробуємо простежити еволюцію поглядів А. С. Макаренка на доцільність професійної освіти вихованців в умовах ТДК.

Як зазначалося, у всіх дитячих інтернатних закладах того часу, і у тому числі в горьківській колонії, існувала низка ремісничих майстерень, у яких вихованці здобували певну ремісничу кваліфікацію під керівництвом штатних інструкторів. Однак спочатку ми спостерігаємо дистанціювання А. С. Макаренка від обов'язкових інституціолізованих форм професійної освіти в межах інтернатного закладу. Ще у найпершому варіанті свого проекту, докладній записці до Головоцвуху, він начебто запобігає спробам надати дитячим колоніям на додаток до суто виховного ще й професійно-освітнього характеру. А. С. Макаренко наполягає на тому, що колонія не повинна переслідувати мету ремісничої або іншої спеціальної виучки, реміснича або інша виучка може бути лише випадковим додатком, а подальшу роботу з фахової підготовки вихованців повинні прийняти від колонії заклади патрунування, професійні школи, фабрично-заводські училища і робітничі факультети [3, 42–43]. До речі, аналогічна позиція проглядає і у його тезах до виступу на згаданій одеській конференції дитячих містечок і колоній (30 вересня – 5 жовтня 1926 р.): «Праця визначається господарством – знання, точність, облік, уміння, «ухватка», план, звіт, відповідальність. Кваліфікація не має суттєвого значення» [3, 54]. Очевидно, за існуючих матеріально-кадрових умов він не бачив у межах інтернатного закладу можливостей для повноцінної кваліфікації вихованців, здатної визначити їх професійний шлях на великий відрізок життя. А от створити необхідну основу для подальшого широкого професійного вибору вважав за потрібне. Узагалі обидва наведених уривки дещо дисонують з багатьма пізнішими висловами А. С. Макаренка.

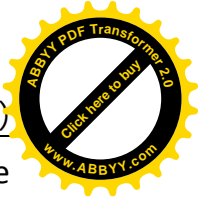
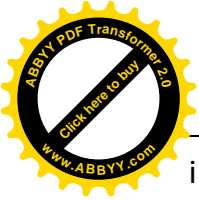
Так, уже у процесі безпосередньої організації трудкорпусу 11 серпня 1927 р., на черговому засіданні харківської окружної комісії допомоги дітям (ОКДД) А. С. Макаренко вступає у полеміку зі своїм постійним опонентом, головою ОКДД М. Сухаревим, який запропонував відмовитися від повного охоплення вихованців ремісничим навчанням, а «навчати меншу частину дітей, але давати їм повну кваліфікацію». А. С. Макаренко відзначає, що при дитбудинках, на жаль, діти професійної освіти одержати не можуть, незважаючи на їх велике бажання, «діти майже на 100% незадоволені, не рахуючи 4-х підлітків, що їх відіслано на Робітфак. Якщо ми будемо давати кваліфікацію лише 20 підліткам, як це говорив т. Сухарев, то що скажуть останні діти. Нам потрібний підліток, пристосований до логіки роботи машини, пристосований до всіх галузей роботи, що міг би орієнтуватися в тому, що його оточує» [2, 164].

І нарешті «Статуті Управління дитячими шкільно-трудовами колоніями», написаному у другій половині вересня, А. С. Макаренко чітко зазначає: «Управління... в особі його завідуючого і під його відповідальністю має право... відкривати в колонії трудові і професійні школи і короткотермінові курси» [1, 218]. Пізніше, наприкінці грудня, він як керівник трудкорпусу приймає пропозицію окривконкому щодо контрактної організації ремісничого навчання у колоніях: А. С. Макаренко обіцяє винести на обговорення з'їзду завідувачів колоній округу питання про укладення договору з кожним інструктором про обов'язок навчити за встановленою програмою певну кількість вихованців. Можна припустити, що змінений масштаб діяльності і необхідність рахуватися з реальним станом справ, як у системі дитячих закладів інтернатного типу, так і у системі професійної освіти змусив його переглянути деякі із своїх поглядів щодо можливості й доцільності початкової професійної освіти в межах інтернату.

Рівно через місяць після свого звільнення з УДУ, відстоюючи принципи організації комуни імені Ф. Е. Дзержинського як дитячого трудового виробничого закладу на засіданні секції соціального виховання Українського науково-дослідного інституту педагогіки, А. С. Макаренко досить чітко говорить: «Ми маємо у нашій безпритульності два прокляття: жахлива матеріальна бідність у самих установах, що не дозволяє серйозно і всіх охопити навчально-виховною роботою, і повна відсутність опіки після виходу із дитячої колонії. Зазвичай колоніст або вихованець дитячого містечка живе у дитячому будинку, але перспективи він не має. По-перше, не має її тому, що не отримав ніякої кваліфікації, і, по-друге, що уходить із будинку і кидається, не має серйозної опіки якихось людей» [5, 72]. Сама ж комуна імені Ф. Е. Дзержинського була задумана так, щоб організація роботи виробничих майстерень і школи давала якомога більше можливостей вихованцям для подальшого професійному розвитку. Кілька років потому, як відомо, кадрові і матеріальні можливості комуни дозволили довести загальну і професійну освіту до унікального щодо подібних установ рівня – утворення в її структурі робітфаку машинобудівельного інституту і технікуму.

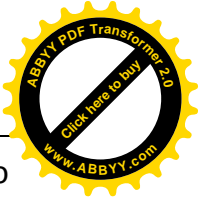
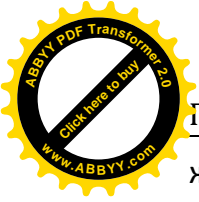
Постійною і так і не розв'язаною у 20-ті роки проблемою всієї системи боротьби з дитячою безпритульністю і злочинністю була проблема випуску вихованців із колоній і подальший їх супровід. Якщо керівництво системою дитячих установ, а відповідно і педагогічна рада кожної окремої колонії дійсно були стурбовані професійним майбутнім своїх вихованців, вони крім того, що створювали у дітей відповідну трудову мотивацію і давали їм основи загальної і професійної освіти, неминуче повинні були забезпечити перші кроки своїх випускників у самостійному житті. Найбільш поширеними і вже звичними до моменту приходу А. С. Макаренка формами такої турботи були: патронат у кустарів і селян, «бронювання» місць на біржі праці, забезпечення тимчасовим житлом у т. з. гуртожитках робітничих підлітків (будинки робітничих підлітків, БРП)

і направлення на навчання до ФЗУ, робітфаків та інших навчальних закладів. Проте єдиної державної, всеосяжної й ефективної програми вироблено все-таки не було. Вирішенням подібних питань займалася маса різних установ й організацій: інспектура народної освіти, комісія допомоги дітям, добровільне товариство «Друзі дітей», інспекція охорони дитинства, спілка кустарів та ін. Але при тій волаючій матеріальній бідності, про яку говорив А. С. Макаренко, майбутнє великої кількості випускників колоній залишалося все ж таки невизначеним. Засновуючи ТДК, А. С. Макаренко по суті звалював на плечі і це, принципово не вирішене дотепер у загальнодержавному масштабі завдання. На рік з колоній Харківського округу випускалося близько 2000 дітей, усі вони потребували влаштування на роботу або до навчальних закладів, житла й елементарного майна. На відміну від державних і суспільних інститутів, що займалися цими питаннями до нього, А. С. Макаренко був стурбований не стільки матеріальною, скільки педагогічною стороною справи. Збереглося, на жаль, небагато свідчень його позиції, але в них чітко видно його щира зацікавленість долями дітей і турбота про їх професійне самовизначення. У написаній у кінці 1927 р. незавершеній праці, відомій під назвою «Про патронування», А. С. Макаренко виступає проти патронування вихованців і у кустарів, і у селян, оскільки в першому випадку колонії покидають підлітки, що далеко ще не закінчили виховання (які через рівень свого особистісного розвитку ні до чого більш кваліфікованого або не можуть, або не хочуть прагнути), а у другому – майбутня професійна перспектива взагалі видається сумнівною.

З огляду на сказане стає зрозумілою політика А. С. Макаренка, який постійно ігнорував, як свідчать документи, розпорядження і рознарядки ОКДД про патронат підлітків. При цьому за настільки короткий термін свого керівництва трудкорпусом А. С. Макаренко все ж таки устиг здійснити кілька важливих кроків для забезпечення майбутнього випускників. Так, він послідовно виступав проти політики окружної влади, що намагалася взагалі ліквідувати таке явище, як БРП, і навіть реалізував проект перебудови щойно закритої Комарівської колонії під гуртожиток для тих випускників колоній округу, що вступили до ФЗУ [1, 201; 2, 157].

Висновки. Подані матеріали передусім дають можливість побачити й оцінити умови, в яких відбувалася апробація макаренківських ініціатив у справі концентрації матеріальних, організаційних і педагогічних ресурсів для розв'язання проблеми соціалізації безпритульного і кримінального дитинства. Особливе, як ми побачили, місце у проектах і діяльності А. С. Макаренка належало створенню умов для формування професіогенетичного потенціалу вихованців. Однак система бачень педагога щодо характеру вказаних умов у процесі втілення ідеї трудового дитячого корпусу пережила певну трансформацію, аналіз істинного змісту якої потребує ще подальшого тривалого систематичного архівного пошуку. Не виключено, що надзвичайно напружена боротьба А. С. Макаренка для втілення у

життя свого оригінального проекту дала йому унікальну можливість об'єктивно оцінити власні педагогічні переконання і практичний досвід, що, у свою чергу, прискорило і педагогічний триумф комуні ім. Ф. Е. Держинського.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Харківської області, ф. Р-845, оп. 3, спр. 1778, 259 арк.
2. Державний архів Харківської області, ф. Р-917, оп. 1, спр. 43, 383 арк.
3. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : [в 8 т.] Т. 1 / [сост.: Л. Ю. Гордин, А. А. Фролов]. – М. : Педагогика, 1983. – 368 с.
4. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : [в 8 т.]. Т 8 / [сост.: М. Д. Виноградова, А. А. Фролов]. – М. : Педагогика, 1986. – 336 с.
5. На вершине «Олимпа»: Подборка документов о конфликте Макаренко с представителями украинского «соцвоса» (февраль – март 1928 г.) / [сост. Г. Хиллиг]. – Марбург, 1991. – 178 с.

РЕЗЮМЕ

А. В. Ткаченко. Обеспечение основ профессионального развития воспитанников как педагогическая задача трудового детского корпуса А. С. Макаренко.

На основе анализа широкого круга малоизвестных архивных источников раскрыты особенности организации условий для профессионального развития воспитанников интернатных учреждений Харьковского округа в составе созданного и руководимого А. С. Макаренко Трудового детского корпуса (1927–1928 гг.). Проанализирована динамика взглядов А. С. Макаренко на необходимость специально организованного профессионального обучения в пределах интернатного учреждения.

Ключевые слова: педагогическое наследие А. С. Макаренко, Трудовой детский корпус Харьковского округа, профессиогенез личности, профессиональное развитие воспитанников.

SUMMARY

A. Tkachenko. Support of the pupils' professional development bases as a pedagogical target of the A. S. Makarenko labour children's corps.

On the basis of analysis of the little known archival sources at large the organization conditions peculiarities of professional development of the pupils of boarding educational institutions in the Kharkiv region as a constituent part of the Labour Children's Corps managed by A. S. Makarenko in 1927–1928 are discovered. The dynamics of A. S. Makarenko's views concerning the urgency of specially organized vocational training within the boarding institution is analyzed.

Key words: A. S. Makarenko's pedagogical heritage, the Labour Children's Corps in the Kharkiv region, profессиogenesis of personality, the professional development of pupils.

УДК 37.042/37.015

О. С. Товканець

Мукачівський державний університет

**ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА
ТА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

У статті розглядаються проблеми девіантної поведінки та класифікації їх видів. Підкреслено різні критерії, які дозволяють відрізнити ознаки нервово-психічних порушень від типових проявів вікових проблем, роль сім'ї в попередженні девіантної поведінки.

Ключові слова: девіантна поведінка, підлітковий вік, відхилення у поведінці, види відхилень, фактори впливу на поведінку підлітка.